

بررسی رابطه بین بیش‌اطمینانی مدیریت و تجدید ارائه صورت‌های مالی

دکتر قاسم بولو

دانشیار گروه حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی، تهران

مسعود حسنی القار^۱

مربی گروه حسابداری دانشگاه بزرگمهر فائانت، فائن

(تاریخ دریافت: ۲۶ بهمن ۱۳۹۵؛ تاریخ پذیرش: ۲۰ اردیبهشت ۱۳۹۶)

شرکت‌ها هنگام اصلاح اشتباهات دوره‌های گذشته یا تغییر رویه‌های حسابداری باید صورت‌های مالی مقایسه‌ای را تجدید ارائه کنند. تجدید ارائه صورت‌های مالی بر مربوط بودن و توان اتکای اطلاعات صورت‌های مالی اثر منفی دارد و می‌تواند تبعات منفی متعددی برای سرمایه‌گذاران و سایر ذینفعان به همراه داشته باشد. اهمیت تجدید ارائه صورت‌های مالی، تلاش برای شناخت بیشتر عوامل تعیین‌کننده آن را توجیه می‌کند. بیش‌اطمینانی از مهمترین ویژگی‌های شخصیتی مدیران است که ممکن است منجر به ارائه نادرست صورت‌های مالی گردد. هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر بیش‌اطمینانی مدیریت بر تجدید ارائه صورت‌های مالی است. نمونه پژوهش متشکل از ۱۱۷ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای دوره زمانی ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۳ است. در این پژوهش برای اندازه‌گیری بیش-اطمینانی مدیریت از دو سنجه مبتنی بر تصمیمات سرمایه‌گذاری مدیران استفاده شده است. از آنجا که اکثر شرکت‌های ایرانی اقدام به تجدید ارائه صورت‌های مالی خود می‌کنند، در این پژوهش به منظور در نظر گرفتن اهمیت تجدید ارائه، علاوه بر بررسی تأثیر بیش‌اطمینانی مدیریت بر وقوع تجدید ارائه صورت‌های مالی، تأثیر بیش‌اطمینانی مدیریت بر شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی نیز مورد بررسی قرار گرفته است. شدت تجدید ارائه نیز به وسیله میزان تجدید ارائه سود خالص عملیاتی شده است. به منظور دستیابی به اهداف پژوهش دو فرضیه تدوین و برای آزمون آنها، روش‌های آماری رگرسیون لجستیک و رگرسیون خطی چند متغیره به کار رفته است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان می‌دهد که بیش‌اطمینانی مدیریت به طور معناداری منجر به افزایش وقوع و شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی می‌گردد. یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد هر چه اندازه شرکت بزرگتر باشد، شدت تجدید ارائه کاهش می‌یابد.

واژه‌های کلیدی: بیش‌اطمینانی مدیریت، تجدید ارائه صورت‌های مالی، شدت تجدید ارائه، مخارج سرمایه‌ای و بیش‌سرمایه‌گذاری.

¹ acc.hasani@gmail.com

مقدمه

تجدید ارائه صورت‌های مالی بین شرکت‌های ایرانی همواره رایج بوده است، به گونه‌ای که از تعدیلات سنواتی به عنوان یکی از عناصر نسبتاً پایدار در گردش حساب سود (زیان) انباشته یاد می‌شود. این تعدیلات عمدتاً به دلیل اصلاح اشتباهات دوره گذشته است و موارد مربوط به تغییر روش‌های حسابداری کمتر مشاهده می‌شود. این موضوع بر اتکاپذیری و توان اعتماد ارقام ارائه شده در صورت‌های به ویژه رقم سود تأثیر دارد [۹]. تجدید ارائه‌ها نوعی آگاهی و تأیید عمومی از اینکه صورت‌های مالی گزارش شده مطابق اصول پذیرفته شده حسابداری تهیه نگردیده و بارزترین شواهد را درباره حسابداری نادرست ارائه می‌نمایند [۳۱]. تجدید ارائه صورت‌های مالی موجب کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران به گزارشگری مالی شده و کارایی سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهد [۳۶]. به این دلیل، هم سازمان بورس و اوراق بهادار و هم تحلیل‌گران مالی، تجدید ارائه صورت‌های مالی را به دقت مورد بررسی قرار می‌دهند. پژوهش‌های قبلی نشان می‌دهند پس از تجدید ارائه صورت‌های مالی، شرکت‌ها با نتایج نامناسبی مواجه می‌شوند. حتی تجدید ارائه صورت‌های مالی موجب افزایش هزینه سرمایه می‌گردد [۳۶]. شناخت ابعاد مختلف این پدیده و عوامل مؤثر بر رواج آن، می‌تواند در کنترل آن توسط مراجع ذی‌ربط و پیش‌بینی و کاهش تبعات منفی آن برای ذی‌نفعان سودمند باشد. از مهمترین عوامل مؤثر بر تجدید ارائه صورت‌های مالی، ویژگی‌های شخصیتی مدیران است [۳۳]. از ویژگی‌های مهم شخصیتی، بیش‌اطمینانی است. بیش‌اطمینانی یا فرا اعتمادی، یکی از مهمترین مفاهیم مالی مدرن است که هم در تئوری‌های مالی و هم روانشناسی جایگاه ویژه‌ای دارد. بیش‌اطمینانی سبب می‌شود انسان دانش و مهارت خود را بیش از حد و ریسک‌ها را کمتر از حد تخمین زده، احساس کند روی مسایل و رویدادها کنترل دارد، در حالی که ممکن است در واقع اینگونه نباشد [۷][۳۲]. مدیران بیش‌اطمینان احتمال و تأثیر رویدادهای مطلوب را بر جریان‌های نقدی شرکت بیش از واقع تخمین می‌زنند و احتمال و تأثیر رویدادهای منفی را کمتر از واقع ارزیابی می‌کنند [۱۹] [۲۸]، نسبت به توانایی‌های خود و عملکرد آتی پروژه‌های سرمایه‌گذاری شرکت خوش‌بین بوده و به طور اشتباه خالص ارزش فعلی (NPV) آنها را بیش از واقع ارزیابی می‌کنند [۲۹]. مطالعه ادبیات موضوعی نشان می‌دهد با افزایش بیش‌اطمینانی در مدیران احتمال استفاده از حسابداری محافظه‌کارانه کمتر [۱۰]، و احتمال وقوع اشتباه در گزارش سود به خاطر نگرش‌های خوش‌بینانه مدیریت بیشتر [۳۴]، همچنین احتمال ارائه مجدد صورت‌های مالی و مدیریت سود واقعی نیز بیشتر [۳۳] [۲۲]، اثربخشی کنترل‌های داخلی^۱ کمتر [۱۴] و احتمال سقوط قیمت سهام بیشتر می‌گردد [۲۵]. بیش‌اطمینانی یکی از مهمترین ویژگی‌های شخصیتی مدیران است که بر ریسک‌پذیری^۲ تأثیر دارد [۱۶]. هیچ یک از مطالعات پیشین در ایران که به بررسی بیش‌اطمینانی مدیریت پرداخته‌اند، به بررسی تأثیر آن بر تجدید ارائه صورت‌های مالی نپرداخته‌اند. بنابراین، با توجه به اهمیت

¹ Internal Controls

² Risk Taking

تجدید ارائه صورت‌های مالی، سؤال اصلی که این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ آن می‌باشد، این است که آیا بین بیش‌اطمینانی مدیریت و تجدید ارائه صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد یا خیر؟ لذا هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر بیش‌اطمینانی مدیریت به عنوان یکی از مهمترین عوامل رفتاری آنان بر تجدید ارائه صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

مبانی نظری پژوهش

اطلاعاتی مربوط تلقی می‌شود که بر تصمیمات اقتصادی استفاده‌کنندگان در ارزیابی رویدادهای گذشته، حال یا آینده یا تأیید یا تصحیح ارزیابی‌های گذشته آنها مؤثر واقع شود. به عبارت دیگر، اطلاعات مربوط، یا دارای ارزش پیش‌بینی‌کنندگی و یا حائز ارزش تأییدکنندگی است. هنگامی که واحد تجاری صورت‌های مالی خود را تجدید ارائه می‌کند، در واقع اطلاعات صحیح را حداقل یک سال پس از اخذ تصمیمات اقتصادی مربوط در اختیار استفاده‌کنندگان قرار می‌دهد و از آنجا این تأخیر زمانی از ارزش پیش‌بینی‌کنندگی و تأییدکنندگی اطلاعات می‌کاهد [۵]. بنابراین، ویژگی مربوط بودن اطلاعات خدشه‌دار خواهد شد. برای اینکه اطلاعات مفید باشد، باید قابل اتکا نیز باشد. اطلاعاتی قابل اتکاست که عاری از اشتباه و تمایلات جانبدارانه بااهمیت باشد و به طور صادقانه معرف آن چیزی باشد که مدعی بیان آن است یا به گونه‌ای معقول انتظار می‌رود بیان کند. قابلیت اتکای اطلاعات، با ویژگی‌های بیان صادقانه، رجحان محتوا بر شکل، بی‌طرفی، احتیاط و کامل بودن همراه است. هنگامی که اطلاعات به سبب اصلاح اشتباه تجدید ارائه می‌شود، تلویحاً به مفهوم آن است که اطلاعات دوره گذشته عاری از اشتباه نبوده است. تکرار تجدید ارائه صورت‌های مالی طی سنوات مختلف هم این ذهنیت را تقویت می‌کند که اطلاعات از تمایلات جانبدارانه نیز مبرا نمی‌باشد [۵]. بنابراین، یکی از تبعات منفی تجدید ارائه صورت‌های مالی، تأثیر منفی آن بر قابلیت اتکای صورت‌های مالی است [۳۳]. تعدیلات سنواتی و تجدید ارائه صورت‌های مالی دوره‌های قبل، پیامدهای منفی متعددی را به همراه دارد. رقم سود خالص، مبانی محاسبه مواردی نظیر پاداش هیأت مدیره، مالیات و سود تقسیمی به سهامداران است. علاوه بر این، سود هر سهم و نسبت قیمت به سود هر سهم از جمله شاخص‌هایی است که مورد استفاده تحلیل‌گران و سرمایه‌گذاران قرار می‌گیرد. در نتیجه ارائه نادرست سود، و اصلاح آن در دوره‌های بعد، یعنی پس از گرفتن تصمیمات مربوط، آثار اقتصادی و مالی برای افراد مختلف خواهد داشت. یکی دیگر از پیامدهای منفی تعدیلات سنواتی، اثر آن بر اعتبار حسابرسان است. هدف حسابرسان اعتباربخشی به صورت‌های مالی است و زمانی که صورت‌های مالی حسابرسی شده دوره‌های گذشته به دلیل اشتباهات حسابداری قابل توجه بارها تجدید ارائه شود، اعتماد جامعه نسبت به اظهارنظر حسابرسان کاهش می‌یابد [۹].

اهمیت تجدید ارائه صورت‌های مالی، تلاش برای شناخت بیشتر این پدیده را توجیه می‌کند. مطالعات در زمینه تجدید ارائه صورت‌های مالی را می‌توان در سه گروه طبقه‌بندی کرد: (۱) تحقیقات مربوط به پیامدهای منفی تجدید ارائه صورت‌های مالی، (۲) تحقیقات مربوط به عوامل مؤثر بر تجدید ارائه صورت‌های مالی و انگیزه‌های آن، (۳) تحقیقات برای تشخیص و پیش‌بینی تجدید ارائه صورت‌های مالی.

همچنین مطالعه ادبیات موضوعی بیانگر آن است پژوهش‌های پیشین مهمترین عوامل اثرگذار بر تجدید ارائه صورت‌های مالی را، الف) عوامل مرتبط با وضعیت و عملکرد مالی شرکت (نظیر سودآوری، اهرم مالی و افزایش سرمایه)، ب) عوامل مدیریتی (نظیر دوره تصدی مدیریت، تغییر مدیریت و پاداش مدیریت)، پ) عوامل حسابداری (نظیر اندازه مؤسسه حسابداری و چرخش حساب‌سازان) و ت) سایر عوامل (نظیر اندازه شرکت) برشمرده‌اند. این در حالی است که پژوهش‌های اخیر ویژگی‌های شخصیتی مدیران را به عنوان یکی از مهمترین عوامل اثرگذار بر تجدید ارائه صورت‌های مالی بررسی می‌کند [۳۳] [۹]. یکی از این ویژگی‌های مهم شخصیتی، بیش‌اطمینانی است.

مدیران بیش‌اطمینان احتمال و تأثیر رویدادهای مطلوب را بر جریان‌های نقدی شرکت بیش از واقع تخمین می‌زنند و احتمال و تأثیر رویدادهای منفی را کمتر از واقع ارزیابی می‌کنند [۱۹] [۲۸]. وجود ویژگی بیش‌اطمینانی در مدیران بر نحوه شناسایی سود و زیان و مبلغ دفتری دارایی‌ها و بدهی‌ها تأثیرگذار است. مدیران بیش‌اطمینان بازده‌های آینده ناشی از پروژه‌های سرمایه‌گذاری شرکت را بیشتر برآورد می‌کنند. لذا ممکن است شناسایی زیان را به تأخیر انداخته و برآوردهای خوش‌بینانه در تعیین ارزش دارایی‌های جاری یا بلندمدت داشته باشند [۴]. بیش‌اطمینانی می‌تواند بر ارائه اطلاعات مالی توسط مدیریت به بازار سرمایه نیز اثر بگذارد. چون این مدیران بر این باورند که با ادامه دادن پروژه‌های سرمایه‌گذاری ارزش سهامداران را در بلندمدت حداکثر خواهند کرد، لذا نسبت به افشای اطلاعات محرمانه‌ای که از بازخورد منفی سرمایه‌گذاری مشاهده کرده‌اند، تمایلی ندارند؛ حتی ممکن است برای انتقال باورهای خوش‌بینانه از اقلام تعهدی مثبت استفاده کرده [۳۴] یا شناسایی زیان‌ها را به تأخیر بیندازند [۱۰] و از سرمایه‌گذاری در پروژه‌های با NPV (خالص ارزش فعلی) مثبت صرف‌نظر کنند [۱۵]. مال‌مدیر و همکاران [۲۹] بیش‌اطمینانی مدیریت را عامل مهمی در تشریح تصمیمات تأمین مالی شرکت تلقی می‌کنند. با توجه به اینکه مدیران بیش‌اطمینان معتقدند شرکت‌های آنها کمتر از واقع ارزش‌گذاری شده است، تأمین مالی برون سازمانی را پرهزینه می‌دانند و به طور افراطی به تأمین مالی داخلی اتکا می‌کنند. این نگرش مدیران در تصمیمات سرمایه‌گذاری آنها نیز اخلاص ایجاد می‌کند؛ زیرا هنگامی که وجوه داخلی زیادی دارند، سرمایه‌گذاری بی‌مهابایی انجام می‌دهند، اما هنگامی که ملزم به تأمین مالی برون سازمانی می‌شوند، محتاطانه سرمایه‌گذاری می‌کنند؛ به بیانی بیش‌اطمینانی به کاهش دارایی سرمایه‌گذاری‌ها منجر می‌شود [۲۹]. بررسی آثار بیش‌اطمینانی مدیران بر رویه‌های شرکت، شامل رویه‌های حسابداری مهم است. بیش‌اطمینانی می‌تواند منجر به اتخاذ تصمیم آینده نادرست شده و با تحریف از سیاست‌های مناسب سرمایه‌گذاری، تأمین مالی یا حسابداری، هزینه‌های گزافی بر شرکت تحمیل کند [۳۳]. به طور کلی دو ابزار وجود دارد که به وسیله آنها بیش‌اطمینانی مدیریت به گزارشی نادرست منجر می‌شود و در نهایت مستلزم ارائه مجدد است. نخست اینکه بیش‌اطمینانی مدیریت می‌تواند منجر به گزارش نادرست غیرعامدانه شود، زیرا مدیران بیش‌اطمینان به درستی برآوردها و تخمین‌های غیرواقعی و خوش‌بینانه خود یا مفروضات اساسی حسابداری اعتقاد دارند. باور مدیران بیش‌اطمینان بر این است که آنها در ارزیابی شرایط مالی بهتر از دیگران هستند، حال آنکه ارزیابی‌های آنها مفروضات

اساسی غیرواقعی خوش‌بینانه گزارش‌های مالی را بازتاب می‌دهند [۲۱] [۳۳]. دوم اینکه بیش‌اطمینانی مدیریت می‌تواند به گزارش‌های نارست عمدی منجر شود. در حالی که مدیریت از گزارش نادرست دوره جاری آگاه است، اما آن را منطقی جلوه می‌دهد؛ چرا که معتقد است عملکرد آتی شرکت قادر به پوشش و جبران ارائه نادرست صورت‌های مالی است [۳۳].

پیشینه پژوهش

هوانگ و همکاران [۲۳] در پژوهشی به تأثیر بیش‌اطمینانی مدیریت بر سررسید بدهی پرداختند. یافته‌های پژوهش آنان نشان داد شرکت‌های با مدیران بیش‌اطمینان، با انتخاب درصد بالاتری از بدهی کوتاه‌مدت، ساختار سررسید بدهی کوتاه‌تری اتخاذ می‌کنند. هسیه و همکاران [۲۲] دریافتند که مدیران بیش‌اطمینان با احتمال بیشتری نسبت به سایر مدیران اقدام به افزایش سود گزارش‌شده از طریق افزایش اقلام تعهدی اختیاری^۱ می‌نمایند. بومن [۱۲] در پژوهش خود دریافت بین بیش‌اطمینانی مدیران و هموارسازی سود رابطه مثبت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر مدیران بیش‌اطمینان نسبت به سایر مدیران بیشتر اقدام به هموارسازی سود می‌کنند. پرزلی و آبت [۳۳] دریافتند که بین بیش‌اطمینانی مدیریت و تجدید ارائه صورت‌های مالی ارتباط مثبت معناداری وجود دارد. آنها معتقدند بیش‌اطمینانی مدیریت ممکن است منجر به ارائه نادرست صورت‌های مالی به طور عمده‌اندگردد. بدین معنی که مدیریت شرکت از ارائه نادرست صورت‌های مالی در دوره جاری آگاه است، ولی آن را منطقی جلوه می‌دهند چرا که معتقد است عملکرد آتی شرکت قادر به پوشش و جبران ارائه نادرست صورت‌های مالی است. احمد و دوئلمن [۱۰] آثار بیش‌اطمینانی مدیریت بر محافظه‌کاری حسابداری^۲ را مورد مطالعه قرار دادند. نتایج پژوهش آنان نشان داد بیش‌اطمینانی اثر منفی بر محافظه‌کاری حسابداری داشته و نظارت خارجی این آثار منفی را کاهش نخواهد داد. شراند و زچمن [۳۴] دریافتند بین بیش‌اطمینانی مدیریت با احتمال تقلب صورت‌های مالی رابطه مثبت برقرار بوده و نظارت بالاتر داخلی و خارجی از طریق مکانیسم‌های حاکمیتی این اثر را کاهش نمی‌دهد. لیبی و زنه‌کامپ [۲۶] نشان دادند که بیش‌اطمینانی مدیریت بر تصمیم به انتشار پیش‌بینی سود مؤثر است. مدیر بیش‌اطمینان اعتقاد به عملکرد مثبت آینده شرکت دارد که این امر تمایل به انتشار پیش‌بینی سود را افزایش می‌دهد. هریبار و یانگ [۲۱] معتقدند بیش‌اطمینانی مدیریت ممکن است منجر به ارائه نادرست صورت‌های مالی به صورت غیرعمدانه گردد. چرا که مدیران بیش‌اطمینان اعتقاد به برآوردها و مفروضات خوش‌بینانه غیرواقعی در برخوردهای حسابداری جاری دارند. گراهام و همکاران [۱۷] دریافتند تجدید ارائه صورت‌های مالی موجب افزایش نرخ بهره، کوتاه‌تر شدن زمان سررسید، افزایش احتمال وثیقه‌دار شدن وام و اعمال محدودیت‌های بیشتر می‌شود. مطابق نتایج پژوهش شولز [۳۵]، بازار سرمایه به تجدید ارائه صورت‌های مالی واکنش منفی نشان می‌دهد و شدت آن در موارد مرتبط با تقلب یا اثرگذار بر درآمد

¹ Discretionary Accruals

² Accounting Conservatism

شرکت بیشتر است. بررسی پژوهش‌های صورت‌گرفته در داخل کشور نشان می‌دهد تاکنون هیچ پژوهشی در رابطه با تأثیر بیش‌اطمینانی مدیریت بر تجدید ارائه صورت‌های مالی انجام نشده است. در ادامه به بعضی از پژوهش‌های داخلی مربوط اشاره می‌گردد.

مجتهدزاده و همکاران [۸] در پژوهشی به بررسی ارتباط بین تجدید ارائه صورت‌های مالی و رفتار پیش‌بینی سود مدیران پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد سویه خوش‌بینانه مدیران در پیش‌بینی سودهای آتی در دوره‌های پس از تجدید ارائه نسبت به دوره‌های قبل از آن، تغییر معناداری نداشته است. نتایج پژوهش بولو و حسنی‌القار [۲] نشان داد بیش‌اطمینانی مدیریت به طور معناداری منجر به افزایش هموارسازی سود می‌گردد. یافته‌های پژوهش آنان همچنین نشان داد در شرکت‌های با ریسک سیستماتیک بالاتر، احتمال هموارسازی سود بیشتر است. خواجه‌وی و قدیریان آرائی [۳] در پژوهشی به بررسی تأثیر کیفیت سود بر تجدید ارائه صورت‌های مالی پرداختند. یافته‌های پژوهش آنان نشان داد درباره تأثیر کیفیت سود بر وقوع تجدید ارائه صورت‌های مالی نمی‌توان به نتیجه قطعی دست یافت، اما هر چه کیفیت سود گزارش‌شده کمتر باشد، شدت تجدید ارائه بیشتر خواهد شد. نتایج پژوهش آقایی و همکاران [۱] تحت عنوان تأثیر تجدید ارائه صورت‌های مالی بر کیفیت اقلام تعهدی نشان داد که متغیرهای تغییر اندازه شرکت، تغییر فروش، تغییر جریان‌های نقدی حاصل از عملیات، تغییر نسبت بدهی، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام، درصد مالکیت سرمایه‌گذاران نهادی و مدت تصدی مدیرعامل با تغییر کیفیت سود در شرکت‌های تجدید ارائه کننده سود رابطه معناداری دارند. نتایج پژوهش نیکبخت و رفیعی [۹] نشان داد که سودآوری، اهرم مالی، طول دوره تصدی مدیریت، تغییر مدیریت، تغییر حسابرِس و اندازه مؤسسه حسابرِس بر وقوع تجدید ارائه صورت‌های مالی مؤثر است. با در نظر گرفتن مبانی نظری، پژوهش‌های گذشته و نتایج آنها، فرضیه‌های پژوهش بدین شرح مطرح می‌شود: (۱) بیش‌اطمینانی مدیریت تأثیر معناداری بر وقوع تجدید ارائه صورت‌های مالی دارد. (۲) بیش‌اطمینانی مدیریت تأثیر معناداری بر شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی دارد.

روش‌شناسی پژوهش

جامعه آماری این پژوهش را شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۳ تشکیل می‌دهد. در پژوهش حاضر جامعه آماری براساس شروط نظام‌مندی تعدیل شده‌اند. بنابراین، در انتخاب شرکت‌ها ویژگی‌های زیر مورد توجه قرار گرفت: الف) شرکت‌های مورد نظر جزو بانک‌ها، واسطه‌گری مالی، لیزینگ و شرکت‌های بیمه نباشند (به دلیل تفاوت در ترازنامه، ماهیت خاص فعالیت). ب) سهام شرکت‌ها در طول هر یک از سال‌های دوره پژوهش معامله شده باشد. پ) از منظر افزایش قابلیت مقایسه، پایان سال مالی شرکت، منتهی به پایان اسفند ماه باشد. ت) طی سال‌های مورد مطالعه تغییر سال مالی یا فعالیت نداده باشد. ث) شرکت‌های مورد نظر از ابتدا تا انتهای پژوهش در فهرست شرکت‌های پذیرفته شده در بورس باشند. پس از بررسی شرکت‌ها از لحاظ ویژگی‌های مذکور، در مجموع ۱۱۷ شرکت به عنوان نمونه مورد مطالعه این پژوهش انتخاب شد. در گردآوری داده‌ها از نرم‌افزار رهاورد نوین و بانک اطلاعاتی سازمان بورس و اوراق بهادار (کدال) و پایگاه‌های اینترنتی مرتبط

با بورس استفاده شد. آزمون فرضیه‌ها نیز پس از گردآوری داده‌های موردنیاز، به کمک نرم‌افزار *Eveiws 6* انجام گرفت. برای آزمون فرضیه پژوهش اول از الگوی رگرسیون لجستیک به شرح رابطه (۱) استفاده شده است:

$$RES_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 OverCon_{i,t} + \sum_{q=2}^m \beta_q (q^{th} Control Variables_{i,t}) + \varepsilon_{i,t} \quad \text{رابطه (۱)}$$

برای آزمون فرضیه دوم پژوهش نیز از الگوی رگرسیون چند متغیره به شرح رابطه (۲) استفاده شده است:

$$RESM_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 OverCon_{i,t} + \sum_{q=2}^m \beta_q (q^{th} Control Variables_{i,t}) + \varepsilon_{i,t} \quad \text{رابطه (۲)}$$

در مدل‌های فوق $RES_{i,t}$: نشان‌دهنده وقوع تجدید ارائه، $RESM_{i,t}$: شدت تجدید ارائه و $OverCon_{i,t}$ بیانگر بیش‌اطمینانی مدیریت است. تجدید ارائه صورت‌های مالی: متغیر وابسته در مدل‌های برآوردی، وقوع و شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی است. وقوع تجدید ارائه صورت‌های مالی به لحاظ ماهیت یک متغیر کیفی است، که اعداد صفر و یک به آن نسبت داده می‌شود. همچنین از آنجا که اکثر شرکت‌های ایرانی اقدام به تجدید ارائه صورت‌های مالی خود می‌کنند؛ بنابراین در این پژوهش به منظور در نظر گرفتن اهمیت تجدید ارائه، علاوه بر بررسی تأثیر بیش‌اطمینانی مدیریت بر وقوع تجدید ارائه صورت‌های مالی، تأثیر بیش‌اطمینانی مدیریت بر شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد. لذا متغیرهای وابسته پژوهش عبارتند از وقوع تجدید ارائه صورت‌های مالی و شدت آن. در پژوهش حاضر به پیروی از پژوهش‌های پیشین (نظیر لیوانت و تان [۲۷]؛ هیرشی و همکاران [۲۰]) شدت تجدید ارائه، به وسیله میزان تجدید ارائه سود خالص عملیاتی شده است.

$$RESM = \frac{|RESNI_{i,t} - NI_{i,t}|}{NI_{i,t}} \quad \text{رابطه (۳)}$$

$RESM$: شدت تجدید ارائه؛ $RESNI_{i,t}$: سود خالص تجدید ارائه شده و $NI_{i,t}$: سود خالص. متغیرهای مستقل به همراه تعریف عملیاتی و شرحی از نحوه اندازه‌گیری آنها در زیر ارائه شده است. بیش‌اطمینانی مدیریت: در ادبیات موضوعی تاکنون معیارهای متفاوتی برای اندازه‌گیری بیش‌اطمینانی ارائه شده است. یکی از این معیارها، تصمیمات مدیران در خصوص اعمال اختیار خرید سهام^۱ آنها است؛ مدیران ریسک‌گریز تمایل دارند اختیار خرید سهام را زودتر اعمال کنند، اما مدیرانی که به صورت داوطلبانه اختیارهای ارزشمند خود را به مدت طولانی‌تری حفظ می‌کنند، احتمالاً نسبت به توانایی‌های خود و چشم‌انداز شرکت بیش‌اطمینان هستند [۱۰] [۲۸]. معیار دیگر بیش‌اطمینانی، خالص خرید

¹ Stock Options

سهام شرکت توسط مدیر^۱ است؛ مدیران بیش‌اطمینان نسبت به سایر مدیران، سهام شرکت خود را بیشتر می‌خرند [۱۰]. شهرت رسانه‌ای و پاداش نسبی مدیران معیار دیگری است که برای سنجش بیش‌اطمینانی مورد استفاده قرار گرفته است. انتظار بر این است مدیرانی که ارزیابی عملکرد بالایی دارند، پاداش زیادی دریافت می‌کنند و شهرت رسانه‌ای خوبی دارند، تمایل بیشتری به بیش‌اطمینانی داشته باشند [۲۸]. معیارهای دیگری که در ادبیات موضوعی برای سنجش بیش‌اطمینانی معرفی شده است، شامل سوگیری در پیش‌بینی سود مدیران (تفاوت بین سود پیش‌بینی شده و سود واقعی) و تصمیمات سرمایه‌گذاری شرکت^۲ می‌باشد [۱۱] [۲۸] [۱۳] [۲۴]. در این پژوهش نیز برای اندازه‌گیری بیش‌اطمینانی مدیریت از دو معیار مبتنی بر تصمیمات سرمایه‌گذاری مدیران استفاده شده است. محققان نشان دادند که تصمیمات سرمایه‌گذاری شرکت‌ها حاوی اطلاعاتی مرتبط با بیش‌اطمینانی مدیریت است [۱۳]. اولین شاخص مبتنی بر سرمایه‌گذاری برای بیش‌اطمینانی (CAPEX) یک متغیر مجازی است، اگر مخارج سرمایه‌ای^۳ در یک دوره معین (شرکت J در دوره مالی t)، تقسیم بر کل دارایی‌های ابتدای دوره بزرگتر از سطح میانه آن برای صنعت مربوط در آن سال باشد (که بیانگر بیش‌اطمینانی مدیریت است)، برابر یک و در غیر این صورت برابر با صفر است. این معیار مبتنی بر یافته‌های بن‌دیوید و همکاران [۱۱] و مالمندیر و تیت [۲۸] است که نشان دادند در شرکت‌هایی با مدیران بیش‌اطمینان، مخارج سرمایه‌ای بزرگتر است. دومین شاخص بیش‌اطمینانی مبتنی بر سرمایه‌گذاری^۴ (OverInv) نیز بر اساس پژوهش‌های قبلی (شراند و زچمن [۳۴]) است. بدین منظور ابتدا مدل رگرسیونی رابطه (۴) به صورت مقطعی برآورد می‌شود و پس از آن در هر سال باقی‌مانده محاسبه خواهد شد. چنانچه باقی‌مانده مدل رگرسیونی رابطه (۴) برای شرکتی بزرگتر از صفر باشد، بدین معناست که در آن شرکت بیش از حد سرمایه‌گذاری شده، و لذا این شاخص برابر یک و در غیر این صورت، برابر صفر است. استفاده از این شاخص بر این مبنا است که در شرکت‌هایی که دارایی‌ها با نرخ بالاتری نسبت به فروش رشد می‌کنند، مدیران نسبت به هم‌تاهای خود بیشتر در شرکت سرمایه‌گذاری می‌کنند.

$$\text{Asset. Gr}_{j,t} = \beta_0 + \beta_1 \times \text{Sale. Gr}_{j,t} + \varepsilon_{j,t} \quad \text{رابطه (۴)}$$

$$\text{Asset. Gr}_{j,t} : \text{رشد دارایی‌ها در سال } t - 1 \quad \left(\frac{\text{Assets}_t}{\text{Assets}_{t-1}} \right) - 1$$

$$\text{Sale. Gr}_{j,t} : \text{رشد فروش در سال } t - 1 \quad \left(\frac{\text{Sales}_t}{\text{Sales}_{t-1}} \right) - 1$$

اهرم مالی^۵: از طریق تقسیم جمع بدهی‌ها بر جمع دارایی‌ها به دست می‌آید. هر چند هنوز مقرر کردن محدودیت‌های وابسته به ارقام حسابداری در قراردادهای تسهیلات مالی در ایران رواج نیافته است توجه

¹ Net Purchases of the Firm's Shares by the CEO

² Firms' Investment Decisions

³ Capital Expenditure (CAPEX)

⁴ OverInvestment

⁵ Financial Leverage

به اینکه سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان ترجیح می‌دهند وجوه خود را در اختیار شرکت‌های موفق‌تر قرار دهند تا نسبت به جریان‌های نقدی آینده اطمینان بیشتری داشته باشند، تأمین مالی می‌تواند به عنوان یکی از انگیزه‌های احتمالی مدیریت شرکت از انجام تعدیلات سنواتی مدنظر قرار گیرد [۳۳] [۹]؛ اندازه شرکت: برای محاسبه اندازه شرکت از لگاریتم ارزش بازار سهام شرکت (حاصل ضرب قیمت سهام در تعداد سهام) در پایان سال استفاده شده است. یکی از ویژگی‌های شرکت‌ها که بر ساختار مالی آنها تأثیر دارد، اندازه شرکت است. هر چه اندازه شرکت بزرگتر باشد، دستورالعمل‌ها و روش‌های شرکت عینی‌تر می‌شود. کارشناسان شرکت به اندازه کافی مهارت دارند. بنابراین با توجه به تجربه و امکانات شرکت و تدوین منطقی ساختار سازمانی و مشخص بودن اهداف شرکت میزان اشتباهات حسابداری به حداقل ممکن کاهش پیدا می‌کند. در حالی که در شرکت‌های کوچکتر به دلیل محدودیت امکانات مالی، امکان استخدام کارشناسان و تأسیس واحد مستقلی به منظور تعیین روش‌های حسابداری موردنیاز شرکت وجود ندارد و از سوی دیگر، دستورالعمل‌های شرکت، عینیت کمتری دارد. بنابراین انتظار می‌رود که در این شرکت‌ها خطای بیشتری در ارائه اطلاعات حسابداری وجود داشته باشد [۳۳] [۶]؛ نرخ بازده دارایی‌ها: از تقسیم سود قبل از بهره و مالیات به میانگین دارایی‌ها به دست می‌آید [۳۰] [۳۳]؛ اقلام تعهدی اختیاری: اقلام تعهدی اختیاری با استفاده از مدل تعدیل‌شده جونز محاسبه می‌شود. برای تفکیک اقلام تعهدی اختیاری از غیراختیاری ابتدا باید در یک دوره پیش‌بینی، مدل اقلام تعهدی را برآورد نمود و سپس براساس داده‌های واقعی در دوره رویداد به محاسبه اقلام تعهدی اختیاری پرداخت. دلیل استفاده از این متغیر، کنترل اثر رویه‌های گزارشگری متهورانه شرکت است [۱۶]. نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام: این متغیر از تقسیم ارزش بازار حقوق صاحبان سهام شرکت به ارزش دفتری آن در پایان سال مالی محاسبه می‌شود. ارزش بازار حقوق صاحبان سهام از حاصل ضرب تعداد سهام عادی در قیمت سهام در پایان سال مالی به دست می‌آید. ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام نیز از ترازنامه شرکت حاصل می‌شود [۱۶].

جدول ۱. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	نماد	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار
بیش‌اطمینانی مدیریت - معیار اول	CAPEX	۰/۵۷۱	۱	۱	۰	۰/۱۹۲
بیش‌اطمینانی مدیریت - معیار دوم	OverInv	۰/۲۶۶	۰	۱	۰	۰/۲۵۴
اهرم مالی	Lev	۰/۶۵۳	۰/۵۷۱	۰/۹۴۶	۰/۰۲۱	۰/۱۵۰
اندازه شرکت	Size	۱۳/۰۳۳	۱۱/۱۴۱	۱۷/۲۰۱	۱۰/۰۸۸	۰/۹۱۷

¹ Market to Book Ratio

متغیرها	نماد	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار
نرخ بازده دارایی‌ها	ROA	۰/۱۷۴	۰/۱۲۳	۰/۷۱۶	-۰/۱۸۸	۰/۱۱۲
اقدام تعهدی اختیاری	DA	۰/۰۴۹	۰/۰۶۶	۰/۳۱۱	-۰/۰۲۷	۰/۳۴۱
نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام	MTB	۲/۶۵۵	۱/۷۱۴	۹/۰۶۵	۰/۷۳۳	۰/۶۱۹
شدت تجدید ارائه	RESM	۰/۰۸۹	۰/۰۹۵	۴/۲۹۳	۰	۰/۳۷۱

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی و تجزیه و تحلیل آن

نتایج آزمون‌هایی که برای بررسی پایایی داده‌ها انجام گرفت، حاکی از آن بود که داده‌ها در طول دوره زمانی (۱۳۸۷ تا ۱۳۹۳) بررسی پایا بودند. جدول (۱) مقادیر میانگین، میانه و انحراف معیار متغیرهای استفاده شده را نشان می‌دهد. نتایج جدول (۱) نشان می‌دهد میانگین مشاهدات و میانه آن‌ها اختلاف اندکی دارند. نزدیک بودن مقادیر میانگین و میانه مشخص می‌کند که داده‌ها از توزیع نرمال برخوردارند. در یک جامعه آماری با توزیع نرمال فرض می‌شود که ارقام به نحوی سیستماتیک و با الگوی یکنواخت در اطراف میانگین توزیع شده‌اند و احتمال قرار گرفتن یک مقدار معین در اطراف میانگین مساوی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد آماره‌های مورد استفاده در پژوهش حاضر برای انجام پژوهش مناسب و مطلوب بوده است. لازم به ذکر است که ۸۱ درصد مشاهدات مربوط به مواردی است که شرکت‌ها اقدام به تجدید ارائه صورت‌های مالی خود کرده‌اند. مقایسه این یافته‌ها با تعداد موارد تجدید ارائه در سایر کشورها بیانگر آن است که تجدید ارائه در بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بسیار متداول است.

جدول ۲. نتیجه آزمون فرضیه اول پژوهش

OverInv			CAPEX			متغیرها و ضریب تعیین مدل	
ضریب	آماره	سطح	ضریب	آماره	سطح		
بتا	والد	معناداری	بتا	والد	معناداری		
-	-	-	۰/۲۶۶	۶/۲۱۸	۰/۰۱۱	بیش اطمینانی مدیریت (CAPEX)	۳

OverInv			CAPEX			متغیرها و ضریب تعیین مدل
ضریب بتا	آماره والد	سطح معناداری	ضریب بتا	آماره والد	سطح معناداری	
۰/۱۷۵	۷/۵۱۵	۰/۰۰۹	-	-	-	بیش‌اطمینانی مدیریت (OverInv)
۰/۸۲۳	۱۹/۰۸۸	۰/۰۰۱	۰/۵۲۱	۱۷/۱۸۲	۰/۰۰۳	اهرم مالی
-۰/۱۵۵۹	۱/۱۱۲	۰/۱۸۹	-۰/۱۸۶۷	۰/۹۹۱	۰/۲۲۴	اندازه شرکت
-۱/۲۶۱	۶/۱۱۷	۰/۰۱۳	-۱/۲۴۱	۴/۶۰۲	۰/۰۲۲	نرخ بازده دارایی‌ها
-۰/۱۴۹	۰/۴۱۶	۰/۷۰۶	-۰/۱۵۳	۰/۵۹۱	۰/۶۷۲	اقدام تعهدی اختیاری
۱/۰۹۹	۰/۹۷۶	۰/۲۲۱	۱/۱۲۲	۱/۴۱۳	۰/۱۰۹	نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام
۳/۳۲۳	۰/۱۲۱	۰/۸۳۹	۵/۷۶۷	۰/۱۰۷	۰/۸۶۸	مقدار ثابت مدل
	۰/۰۰۰			۰/۰۰۰		سطح معناداری آماره ال.آر.
	۰/۲۵			۰/۲۵		ضریب تعیین نگل‌کرک

آزمون فرضیه اول

جدول ۲ نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش را نشان می‌دهد. با توجه به دو وجهی بودن متغیر وابسته (وقوع تجدید ارائه)، جهت آزمون فرضیه اول پژوهش از رگرسیون لجستیک استفاده شده است. سطح معناداری آماره ال.آر.^۱ نشان می‌دهد در کل مدل رگرسیونی فرضیه اول پژوهش معنادار است. معناداری آماری به این مفهوم است که مدل محاسبه شده با درجه معینی از اطمینان، با صفر تفاوت دارد. نیکویی برازش مدل ۱ با استفاده از آزمون هاسمر - لمشو^۲ بررسی شد که سطح معناداری آن ۰/۴۷ محاسبه شد. بی‌معنایی این آماره نشان می‌دهد متغیرهای مستقل مدل ۱، در تبیین مشاهدات متغیر وابسته از نیکویی برازش^۳ مناسبی برخوردارند. ضریب تعیین نگل‌کرک در رگرسیون لجستیک معادل R^2 در رگرسیون خطی است. لذا براساس مدل رگرسیونی اول پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که ۲۵ درصد از

^۱ LR (Likelihood Ratio) Statistic

^۲ Hosmer-Lemeshow

^۳ Goodness of fit

تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل رگرسیون لجستیک تبیین می‌شود. اندازه‌های معناداری ارائه شده در جدول ۲ حاکی از آن است که ضریب متغیرهای بیش‌اطمینانی مدیریت به ترتیب برابر با ۰/۲۶۶ و ۰/۱۷۵ است. با توجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ به دست آمده است، فرض صفر مبنی بر صفر بودن این ضریب تأیید نمی‌شود؛ به بیان دیگر این ضریب در سطح خطای ۵ درصد معنادار است و تأثیر متفاوتی از صفر بر متغیر وقوع تجدید ارائه صورت‌های مالی دارد که باتوجه به علامت مثبت آن می‌توان گفت بین بیش‌اطمینانی مدیریت و وقوع تجدید ارائه صورت‌های مالی ارتباط مثبت معناداری وجود دارد. از این رو فرضیه اول پژوهش تأیید می‌گردد. یافته‌ها همچنین بیانگر آن است که رابطه اهرم مالی و نرخ بازده دارایی‌ها با وقوع تجدید ارائه صورت‌های مالی معنادار است.

آزمون فرضیه دوم

ماهیت داده‌های رگرسیونی این پژوهش، ترکیبی از داده‌های زمانی و مقطعی است که می‌توان آنها را به صورت تلفیقی یا تابلویی برازش کرد. نتایج آزمون چاو مدل ۲ برای تعیین نوع آزمون (تلفیقی یا داده‌های تابلویی) مقدار احتمال آماره اف. لیمر را عدد ۰/۰۲۶ (کمتر از ۵ درصد) نشان داد. در نتیجه، اولویت در استفاده از روش داده‌های تابلویی است. از آزمون هاسمن برای تعیین نوع روش داده‌های تابلویی (اثرات ثابت یا اثرات زمانی) استفاده شد که طبق نتایج، استفاده از روش داده‌های تابلویی با اثرات ثابت در اولویت قرار گرفت. همچنین از آزمون چارک - برا^۱ به منظور تشخیص نرمال بودن توزیع اجزای اخلال مدل ۲ استفاده شده است. احتمال آماره چارک - برا برابر با ۰/۲۱۰ محاسبه شده است، از آنجا که این مقدار بیشتر از ۰/۰۵ به دست آمده است؛ فرض صفر مبنی بر نرمال بودن اجزای اخلال را نمی‌توان رد کرد؛ لذا توزیع اجزای اخلال نرمال است. با وجود این، براساس قضیه حد مرکزی، ضرایب در داده‌های با تعداد مشاهدات بالا نرمال محسوب می‌شوند، هر چند توزیع اجزای نرمال نباشد [۱۸]. به منظور آزمون فرضیه دوم پژوهش برای مدل رگرسیونی مورد نظر، از نتایج برآورد رگرسیون مقطعی سالانه ارائه شده در جدول (۳) استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که ضریب متغیرهای بیش‌اطمینانی مدیریت به ترتیب برابر با ۰/۰۷۶ و ۰/۰۵۲ است. باتوجه به اینکه سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ به دست آمده است، فرض صفر مبنی بر صفر بودن این ضریب تأیید نمی‌شود؛ به بیان دیگر این ضریب در سطح خطای ۵ درصد معنادار است و تأثیر متفاوتی از صفر بر متغیر شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی دارد که باتوجه به علامت مثبت آن می‌توان گفت بین بیش‌اطمینانی مدیریت و شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی ارتباط مثبت معناداری وجود دارد. از این رو فرضیه دوم پژوهش نیز تأیید می‌گردد. بررسی‌های بیشتر نشان می‌دهد بین اندازه شرکت و شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی ارتباط منفی معناداری وجود دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت، هر چه اندازه شرکت بزرگتر باشد، دستورالعمل‌ها و روش‌های شرکت عینی‌تر می‌شود و میزان اشتباهات حسابداری به حداقل ممکن کاهش پیدا می‌کند؛ لذا شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی کمتر می‌گردد. بررسی‌ها همچنین نشان

¹ Jark-Bera

می‌دهد رابطه اهرم مالی و نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام با شدت تجدید ارائه معنادار است. یافته‌ها همچنین بیانگر آن است که علایم ضرایب متغیرهای کنترل در هر دو ستون مشابه است.

جدول ۳. نتیجه آزمون فرضیه دوم پژوهش

OverInv			CAPEX			متغیرها و ضریب تعیین مدل	
ضریب بتا	آماره t	سطح معناداری	ضریب بتا	آماره t	سطح معناداری		
-	-	-	۰/۰۷۶	۵/۱۰۷	۰/۰۰۱	بیش‌اطمینانی مدیریت (CAPEX)	مستقل
۰/۰۵۲	۴/۴۷۵	۰/۰۰۳	-	-	-	بیش‌اطمینانی مدیریت (OverInv)	
۰/۳۲۹	۴/۳۸۸	۰/۰۰۲	۰/۱۵۶	۴/۰۷۴	۰/۰۰۴	اهرم مالی	متغیرهای کنترلی
-۱/۱۲۷	-۳/۰۰۴	۰/۰۰۹	-۰/۳۵۴	-۲/۹۱۵	۰/۰۱۶	اندازه شرکت	
-۰/۲۸۵	-۰/۳۶۱	۰/۵۱۷	-۰/۳۸۸	-۰/۵۲۹	۰/۴۱۹	نرخ بازده دارایی‌ها	
۰/۵۲۲	۰/۷۵۵	۰/۳۱۵	۰/۳۹۴	۰/۸۱۷	۰/۲۶۱	اقدام تعهدی اختیاری	
۰/۱۰۷	۶/۱۶۳	۰/۰۰۰	۰/۰۱۹	۸/۵۶۶	۰/۰۰۰	نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام	
۴/۶۱۷	۳/۳۸۸	۰/۰۰۲	۷/۱۸۵	۳/۶۷۴	۰/۰۰۱	مقدار ثابت مدل	
	۰/۰۰۰			۰/۰۰۰		سطح معناداری آماره فیشر	
	۲/۰۳۳			۱/۹۷۳		آماره دوربین - واتسون	
	۰/۳۴			۰/۳۱		ضریب تعیین تعدیل یافته	

نتیجه‌گیری و بحث

بیشتر شرکت‌ها در ایران اقدام به تجدید ارائه صورت‌های مالی خود می‌کنند؛ زیاد بودن موارد تجدید ارائه بیانگر وجود موارد نادرست در صورت‌های مالی منتشر شده دوره یا دوره‌های قبل است که استفاده‌کنندگان بر مبنای آنها تصمیم‌گیری کرده‌اند. در پژوهش حاضر با اتکاء به ادبیات نظری پیشین،

تلاش شد تا یکی از مهمترین عوامل مؤثر بر تجدید ارائه صورت‌های مالی معرفی شود. از این رو به بررسی ارتباط بین عامل رفتاری بیش‌اطمینانی مدیریت و تجدید ارائه صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بوری اوراق بهادار تهران پرداخته شد. در این راستا بیش‌اطمینانی مدیریت به وسیله دو سنجه مبتنی بر تصمیمات سرمایه‌گذاری مدیران اندازه‌گیری شد. همچنین تجدید ارائه سود خالص به عنوان سنجه‌ای از شدت تجدید ارائه، در ۱۱۷ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۳-۱۳۸۷ مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه نخست پژوهش نشان می‌دهد که بیش‌اطمینانی مدیریت به گونه‌ای مثبت بر وقوع تجدید ارائه صورت‌های مالی تأثیرگذار است. همچنین نتایج آزمون فرضیه دوم حاکی از آن است که بیش‌اطمینانی مدیریت به گونه‌ای مثبت و معنادار بر شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی تأثیرگذار است. به بیان دیگر هر چه اطمینان بیش از حد مدیریت بیشتر باشد، شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی بیشتر خواهد بود. علاوه بر این بررسی‌های بیشتر نشان می‌دهد بین اندازه شرکت و شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی ارتباط منفی معناداری وجود دارد. لذا می‌توان نتیجه گرفت، هر چه اندازه شرکت بزرگتر باشد، دستورالعمل‌ها و روش‌های شرکت عینی‌تر می‌شود و میزان اشتباهات حسابداری به حداقل ممکن کاهش پیدا می‌کند؛ از این رو شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی کمتر می‌گردد. نتایج پژوهش حاضر در مورد رابطه بین بیش-اطمینانی مدیریت و تجدید ارائه صورت‌های مالی با نتایج پژوهش پرزلی و آبت [۳۳] مطابقت دارد. نتایج این پژوهش در مورد رابطه بین اندازه شرکت و وقوع تجدید ارائه با نتایج پژوهش خواجهی و قدیرانی آرانی [۳] مطابقت ندارد. همچنین نتایج پژوهش حاضر در مورد ارتباط بین اهرم مالی و تجدید ارائه صورت‌های مالی با نتایج پژوهش‌های نیکبخت و رفیعی [۹] و خواجهی و قدیرانی آرانی [۳] مطابقت دارد. با توجه به نتایج حاصل و مرور ادبیات پژوهش پیشنهادت زیر ارائه می‌شود؛ به سازمان بورس اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود، شرکت‌هایی را که در سال‌های متمادی اقدام به تجدید ارائه کرده‌اند، ملزم کند تا علاوه بر صورت‌های مالی مقایسه‌ای سال جاری و سال قبل، صورت‌های مالی مقایسه‌ای تجدید ارائه شده و گزارش شده اولیه را همراه با افشای مبالغ تجدید ارائه شده و دلایل آنها ارائه نمایند. یکی از پیامدهای ضمنی بیش‌اطمینانی، عدم وجود آینده‌نگری واقعی است. بنابراین لازم است مدیران و تصمیم‌گیرندگان خود را در برابر بیش‌اطمینانی محافظت کرده و مشاوران مالی در این زمینه به آنها کمک کنند. با توجه به ارتباط مثبت بیش‌اطمینانی مدیریت با وقوع و شدت تجدید ارائه صورت‌های مالی، به حسابرسان پیشنهاد می‌شود وقوع تجدید ارائه در سال‌های متمادی و تجدید ارائه‌های با اهمیت (شدید) را به عنوان نشانه‌هایی از ضعف سیستم گزارشگری مالی شرکت‌ها مورد توجه قرار دهند. جهت تکمیل این پژوهش و انجام پژوهش‌های بیشتر در حوزه‌های مرتبط با این پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود: انجام پژوهش حاضر با استفاده از سایر معیارهای اندازه‌گیری بیش‌اطمینانی مدیریت همچون سوگیری در پیش‌بینی سود توسط مدیران. انجام پژوهش حاضر در بانک‌ها و مؤسسات مالی (شرکت‌های سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی و لیزینگ‌ها). خنثی کردن تأثیر نرخ تورم بر مدل‌های استفاده شده در پژوهش حاضر. مهمترین محدودیت‌های پژوهش حاضر عبارتند از: عدم سابقه زیاد

شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار تهران، منجر به محدودیت شرکت‌های مورد بررسی گردید. همچنین نبود داده‌های مورد نیاز و قابل اتکا برای محاسبه متغیرهای پژوهش در مورد برخی از شرکت‌ها موجب عدم بررسی آنها شد که این امر بر قابلیت تعمیم نتایج به جامعه آماری تأثیر می‌گذارد. تعدیلات سنواتی و برخی از بندهای شرط مندرج در گزارش‌های حسابرسی از جمله عوامل مؤثر بر اندازه‌گیری سود است. اما به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات لازم، تعدیل بابت این اقلام دشوار بود. لذا این موارد می‌تواند نتایج پژوهش را تحت تأثیر قرار دهد.

فهرست منابع

۱. آقایی، محمد علی؛ زلّقی، حسن؛ اعتمادی، حسین و علی اصغر انواری رستمی. (۱۳۹۲). "تأثیر تجدید ارائه صورت‌های مالی بر کیفیت اقلام تعهدی"، پژوهش‌های تجربی حسابداری، شماره ۷، صص: ۱۴۷-۱۱۹.
۲. بولو، قاسم و مسعود حسنی القار. (۱۳۹۴). "بررسی تأثیر بیش‌اطمینانی مدیریت بر هموارسازی سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، فصلنامه دانش حسابداری، دوره ۶، شماره ۲۱، صص: ۳۳-۵۶.
۳. خواجهی، شکرالله و محمد حسین قدیریان آرانی. (۱۳۹۴). "بررسی تأثیر کیفیت سود بر تجدید ارائه صورت‌های مالی"، پیشرفت‌های حسابداری، دوره هفتم، پیاپی ۹۶/۳، صص: ۸۴-۵۹.
۴. رامشه، منیژه و مهناز ملانظری. (۱۳۹۳). "بیش‌اطمینانی مدیریت و محافظه‌کاری حسابداری"، دانش حسابداری، سال پنجم، شماره ۱۶، صص ۵۵ تا ۷۹.
۵. رفیعی، افسانه و محمد حسین صفرزاده. (۱۳۹۳). "تجدید ارائه صورت‌های مالی و عوامل مؤثر بر آن در صنایع مختلف"، دانش حسابرسی، سال چهاردهم، شماره ۵۵، صص: ۱۹۸-۱۷۵.
۶. سجادی، سید حسین. (۱۳۸۳). "رابطه تعدیلات سنواتی صورت‌های مالی با قیمت سهام، اندازه و عمر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، اقتصاد مقصداری، سال اول، شماره ۱، صص: ۶۵-۶۱.
۷. فلاح شمس لیلاستانی، میرفیض؛ قالیباف اصل، حسن و سمیرا نوبخت‌سرایبی. (۱۳۸۹). "بررسی اثر تجربه بر ریسک‌پذیری، بیش‌اطمینانی و رفتار توده‌وار"، فصلنامه بورس اوراق بهادار، سال سوم، شماره ۱۲، صص ۲۵ تا ۴۲.
۸. مجتهدزاده، ویدا؛ حیاتی، نهاله؛ پارسایی، منا و مریم گل محمدی. (۱۳۹۵). "تجدید ارائه صورت‌های مالی و رفتار پیش‌بینی سود مدیران"، فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، انجمن حسابداری ایران، سال هشتم، شماره ۲۹، صص ۲۱-۴.

۹. نیکبخت، محمدرضا و افسانه رفیعی. (۱۳۹۱). "تدوین الگوی عوامل مؤثر بر تجدید ارائه صورت‌های مالی در ایران"، دانش حسابداری، سال سوم، شماره ۹، صص: ۱۹۴-۱۶۷.
10. Ahmed, A. S. & Duellman, S. (2013). "Managerial Overconfidence and Accounting Conservatism". **Journal of Accounting Research**, 51 (1): 1-30.
 11. Ben-David, I. Graham, J. & Harvey, C. (2010). "Managerial Miscalibration". **National Bureau of Economic Research**, Working Paper Series No. 16215. Available in: <http://www.nber.org/papers/w16215>.
 12. Bouwman, C. (2014). "Managerial Optimism and Earnings Smoothing". **Journal of Banking & Finance**, 41: 283-303.
 13. Campbell, T. C., Gallmeyer, M., Johnson, S. A., Rutherford, J., & Stanley, B. W. (2011). "CEO Optimism and Forced Turnover". **Journal of Financial Economics**, 101 (3): 695-712.
 14. Chen, I.Ju. & Lin, Sh. (2012). "Will managerial optimism affect the investment efficiency of a firm?" 2nd Annual International Conference on Accounting and Finance (AF 2012), **Procedia Economics and Finance**, 2:73 – 80.
 15. Deshmukh, S., Goel, A. & Howe, K. (2013). "CEO Overconfidence and Dividend Policy". **Journal of Finance Intermediation**, 22 (3): 440-463.
 16. Duellman, S., Hurwitz, H., Sun, Y. (2015). "Managerial Overconfidence and Audit Fees". **Journal of Contemporary Accounting & Economics**, 11(2): 148-165.
 17. Graham, J.R., Li, S., and Qiu, J. (2008). "Corporate misreporting and bank loan contracting". **Journal of Financial Economics**, vol. 89, pp. 44-61.
 18. Gujarati, D.N. & Porter, D.C. (2009). **Basic econometrics**, McGraw-Hill International student edition.
 19. Heaton, J. (2002). "Managerial Optimism and Corporate Finance". **Financial Management**, 31(2): 33– 45.
 20. Hirschey, M., Smith, K. R., & Wilson, W. M. (2012). "Financial Reporting Credibility after SOX: Evidence from Earnings Restatements". Working Paper, Available at: <http://ssrn.com/abstract=1652982>.
 21. Hribar, P., & H. Yang (2011). "CEO confidence and management earnings forecasting", *working paper, www.ssrn.com*.
 22. Hsieh, T., & Bedard, J. C. & Johnstone, K. M. (2014). "CEO Overconfidence and Earnings Management during Shifting Regulatory Regimes". **Journal of Business Finance & Accounting**, 41 (9) & (10): 1243-1268.
 23. Huang, R. and Tan, K. and Faff, R.W. (2016). "CEO overconfidence and corporate debt maturity", **Journal of Corporate Finance**, Vol (36), pp: 93-110.
 24. Ishikawa, H. Takahashi, k. (2010). "Overconfident managers and external financing choice". **Review of behavioral finance**, 2 (1): 37–58.
 25. Kim, J. B., Wang, Z., Zhang, L. (2014). "CEO Overconfidence and Stock Price Crash Risk", Working Paper, Available: [Http://www.ssrn.com](http://www.ssrn.com).
 26. Libby, R. & Rennekamp, K. (2012). "Self-Serving Attribution Bias, Overconfidence, and the Issuance of Management Forecasts". **Journal of Accounting Research**, 50 (1): 197-231.

27. Livant, J., & Tan, C. E. L. (2004). "Restatements of Quarterly Earnings: Evidence on Earnings Quality and Market Reactions to the Originally Reported Earnings". Available at [http://people.stern.nyu.edu/jlivnat/ Restatements.pdf](http://people.stern.nyu.edu/jlivnat/Restatements.pdf), Available online 15 September 2013.
28. Malmendier, U. & Tate, G. (2005). "CEO Overconfidence and Corporate Investment". **European Financial Management**, 11 (5): 649-659.
29. Malmendier, U. Tate, G. & Yan, J. (2011). "Overconfidence and Early-life Experiences: The Effect of Managerial Traits on Corporate Financial Policies". **The Journal of Finance**, 66 (5): 1687-1733.
30. Moore, Debra L. (2007), "**Forecasting earnings management: Evidence from GAO restatement data**", Doctoral Dissertation, Touro University International.
31. Palmrose, Z., Richardson, V.J. and Scholz, S. (2004). "Determinants of market reactions to restatement announcements". **Journal of Accounting and Economics**, Vol. 37, No. 1, pp. 59-89.
32. Pompian, Michel m. (2006). **Behavioral Finance and Wealth Management**, translated by: Ahmad Badri, kayhan Publishing.
33. Presley, T.J., Abbott, L.J. (2013). "CEO Overconfidence and the Incidence of Financial Restatement". **Advances in Accounting** 29 (1), 74-84.
34. Scherand, C.M., and Zechman, S.L. (2012). "Executive Overconfidence and the Slippery Slope to Financial Misreporting". **Journal of Accounting and Economics**, 53:311-29.
35. Scholz, S. (2008). **The Changing Nature and Consequences of Public Company Financial Restatements 1997-2006**. The Department of the Treasury.
36. Vivek, M., and Myungsoo, S. (2013). "Do Financial Restatements Lead to Auditor Changes?" **Auditing: A Journal of Practice & Theory** Vol. 32, No. 2: American Accounting Association.

سایت رسمی www.iaaaar.com

تلفکس ۴۴۸۴۴۷۰۵-۴۴۸۴۴۹۷۵

پست الکترونیک iranianaa@yahoo.com

سایت انجمن حسابداری ایران www.iranianaa.com

The Relationship between Managerial Overconfidence and Restatement of Financial Statements

Ghasen Bolo (PhD)

Associate professor of Accounting, Faculty of Management and Accounting of Allame Tabatabaee University, Iran.

Masoud Hasani Alghar¹©

Faculty of Accounting, Bozorgmehr Ghaenat University.

(Received: 14 February 2017; Accepted: 10 May 2017)

When firms correct the mistakes of the previous periods or change accounting procedures, they must restate their comparative financial statements. Restatement of financial statements has a negative impact on the relevance and reliability of financial information. It can lead to numerous negative consequences for investors and other stakeholders. The importance of restated financial statement justifies the efforts made to identify its determining factors. Overconfidence is one of the most important characteristics of managers that may lead to provide false financial statements. This article aims to study the effect of managerial overconfidence on the restatement of financial statements. The sample size consisted of 117 listed firms in Tehran Stock Exchange (TSE) from 2008 to 2014. Two measures based on the investment decisions of managers were employed to measure the managerial overconfidence. Since most Iranian firms restate their financial statements, this article studies the effect and severity of managerial overconfidence on restatement of financial statements. The severity of restatement is operationalized by the level of the restated net earnings. In order to achieve the objectives, two hypotheses were designed. For hypothesis testing, logistic regression and multivariate linear regression methods were employed. The results of hypothesis testing show that managerial overconfidence significantly leads to the increase in frequency and severity of restated financial statement. Findings also show that larger firm size leads to reduced restated severity.

Keywords: Managerial Overconfidence, Restatement of Financial Statements, Restatement Severity, Capital Expenditures, Overinvestment.

¹ acc.hasani@gmail.com © (Corresponding Author)